

EGY ÖRÖKSÉGELEM TÖRTÉNETE ÉS KONTEXTUALIZÁCIÓS LEHETŐSÉGEI. AZ *ECSERI LAKODALMAS*

2015-ben az *Ecseri lakodalmas* bekerült a hungarikum mozgalom megyei szintű jegyzékébe, a Pest Megyei Értéktárba. Ez a pillanat egyrészt a településen a 2000-es évek elejétől meginduló örökségesítő folyamatok kicsúcsosodásaként értékelhető, másrészt pedig egy következő állomás volt a helyi közösséget országosan ismertté tevő lakodalmas több mint 60 éves történetében. Ecser a lakodalom szokásának színpadra állításával az 1950-es évek első felében került fel az ország „hagyományterképére”. Az Állami Népi Együttes által színpadra állított *Ecseri lakodalmas* (1951) koreográfiájának sikerre ösztönözte a helyi hagyományok színpadra vitelét célzó szervezőmunkát, valamint jelentős szerepet játszott abban, hogy a közösség önreprezentációjának középpontjába a lakodalmas bemutatása került. A színre vitt szokás iránti ciklikusan megerősödő érdeklődés, a lakodalmas időnkénti újrafogalmazása ugyanakkor erősen kötődött az adott időszak társadalmi változásaihoz, a lokális közösség átalakulásához, valamint függött a helyi szintre ható hatalmi diskurzusok jellegétől. Nem véletlen tehát, hogy a településen a 21. század első két évtizedében meginduló örökségesítési gyakorlatok ezen, a közösség múltjából kiemelt hagyományelem re-kontextualizálásával indultak el, és azokban a lakodalmas később is meghatározó szerepet játszott. Tanulmányomban először áttekintést adok az *Ecseri lakodalmas* történetéről, majd megkísérlek választ adni arra a kérdésre, hogy milyen módon kapcsolódik a lakodalmas örökségelemmé válása és tágabb értelemben az örökségesítés a vidékiség átalakulásának helyi tapasztalataihoz.

I.

Ecser felkerülése az ország „hagyományterképére”

Ecser a fővárostól keleti irányban mintegy huszonnégy kilométerre, a Budapest–Szolnok vasútvonalon fekszik. A település török kori elnéptelenedését követően a 18. század első évtizedeiben vált újból lakottá, a Magyar Királyság észak-nyugati részéből érkező migrációs hullám hatására.¹ A leteleplülő katolikus vallású népességre egyéni szlovák nyelvhasználat volt jellemző, melyet a 20. századra vonatkozó adatok szerint a közösség *tót* elnevezéssel definiált, és amely erős identifikációs marker volt számukra. A 20. szá-

¹ Az ecseriek saját eredetüket illetően az egykori Trencsén vármegyét és a dél-morva területet tartják számon, mint kibocsátó területeket. Erre a helyi nyelvhasználatot tartják bizonyítéknak, amely szerintük megkülönbözteti őket az ún. Kerepesi sziget többi szlovák eredetű településétől, melyeket a Hont, Nógrád, Zólyom, Turóc és Liptó vármegyékből érkező telepések népesítettek újra (vö. JUHÁSZ, 2016, 33.).

zad első felében a *tót* nyelv használata egyre inkább visszaszorult a magánélet terepére. Az 1941-es népszámlálás nemzetiségi adatai szerint ekkor a település 2056 fős népességéből 1036, tehát alig több mint a fele beszélt a szlovák nyelvet (1941. ÉVI NÉPSZÁMLÁLÁS, 1983, 96.). A lakosság megélhetésében a főváros közelsége meghatározó szerepet játszott. Az ecseriek a mezőgazdaság és állattenyésztés feleslegével a 19. század második felétől jelen voltak a főváros piacain (GALGÓCZY, 1877, 389.). A két világháború közötti időszakban a mezőgazdasági tevékenység és a napi ingázást megkövetelő fővárosi – nagyrészt ipari munka – egymás mellett volt jelen a közösség életében. A kisméretű paraszti birtokból megélni képtelen munkaereje a mezőgazdasági bérmunka helyett az ipari szektor fejlődésével egyre inkább Budapest gyárai, építkezései felé áramlott: ők a helyi terminológia fogalmait használva *bejárók*, illetve *iparosok* lettek. A beltelkeken végzett konyhakerti és a szántóföldi kertművelés termékeinek, gyümölcsöknek, veteményeknek Budapest piacain történő értékesítése – bár jelen volt a *bejáró* családok megélhetési stratégiái között is – igazán jelentős a szűk, kizárólag saját birtokából megélni tudó réteg számára volt.²

Ecser népi kultúrájának látványos elemei, elsősorban a viselet, a tánc és a zene a második világháború után, az 1940-es évek második felében váltak kutatói, majd pedig széles körű társadalmi érdeklődés tárgyává.³ A település azok közé a gyűjtőpontok közé tartozott, amelyekre az elsők között irányult a második világháború után meginduló intézményes néptánc kutatás figyelme. A Néptudományi Intézet és a Magyar Tánc Munkaközösség kutatói – Volly István, Morvay Péter, Gábor Anna és K. Kovács László – az előkészítő, tájékoztató gyűjtések után, 1947 novemberében filmre rögzítették egy lakodalom táncanyagát (FÜGEDI – SZÉLPÁL-BAJTAI, 2015, 55.). A filmre vett lakodalmat annak művészi feldolgozása, az *Ecseri lakodalmas* koreográfia tette híressé, melyet Rábai Miklós az Állami Népi Együttes vezetője készített el a frissen megalakult társulat számára. A parasztlakodalom színre vitele 19. század végi előzményekre tekinthet vissza Magyarországon: a millenniumi ünnepségsorozat alkalmával a fővárosban megrendezett népszokás-bemutatók között több ízben szerepelt falusi lakodalom. A magyar és más nemzetiségek szokásainak bemutatása a magyar állam fennállásának ezredik évfordulójára rendezett ünnepségsorozaton a nemzeti önreprezentáció sajátos kifejezőmódját teremtette meg (DÓKA, 2017; vö. HOFER, 1989, 59–62.). Az 1930-as években a Gyöngyösbokréta mozgalom keretein belül tovább erősödött a színpadra állított népi kultúra szerepe a nemzeti önreprezentációban, így a bokrétás falvak folklórja, többek között a lakodalmak megjelenítése is beépült a nemzeti ünneplés állandó kelléktárába. A kommunista hatalomátvételt követően, miközben a párt agrárpolitikáján keresztül a paraszti réteg munkássá alakítását célozta meg, támogatta

² Az 1930-es népszámlálás szerint Ecser (jelenlévő összes) népességének (1847 fő) 33%-a élt a mezőgazdaságból. A népességnek 28%-a számított önálló mezőgazdasági termelőnek. Az ipari szektor ekkor már a népesség 34%-át tartotta el. Szintén jelentős volt a közlekedésben foglalkoztatottak aránya (8%). (Az adatok a keresőket és az eltartottakat is magukban foglalják.) (KSH, 1934, 54., 186–187.) Az 1935-ös adatok szerint a gazdaságok túlnyomó része 5 kat. hold alatti birtok volt: 1 kat. hold alatt maradt a birtokok 52%-a, 1–5 kat. hold nagyságú pedig a birtokok 33%-a volt. 5–10 kat. hold kategóriába a birtokok 9%, 10–20 kat. hold kategóriába pedig 6%-a tartozott (KSH, 1938, 354.).

³ Ecser népi kultúrája, kiemelten népművészete – némiképp elmarasztaló élel – már Galgóczy Károly 1877-es, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegyéről készített monográfiájában említésre került (GALGÓCZY, 1877, 390–391.).

a közösségek folklórájának és népművészetének látványos, színpadra helyezhető megnyilvánulásának bemutatását. A néptánc számára a megjelenést a szovjet mintát követő intézményi háló biztosította, ennek keretei között hozták létre 1950-ben az Állami Népi Együttest is. A társulat az *Ecseri lakodalmas* koreográfiát első műsorában mutatta be 1951. április 4-én, a „felszabadulás” állami ünneppé tett évfordulóján, az Operaházban tartott ünnepségen (LELKES, 2015, 133–140.).

A Néptudományi Intézet kutatóinak érdeklődése, majd pedig az Állami Népi Együttes sikere szinte azonnal hatást gyakorolt a helyi közösségnek saját hagyományaihoz fűződő viszonyára. A gyűjtéseken túl Volly István ösztönözte az ecseri viselet, ének és tánc bemutatását a fővárosban: az általa rendezett, utolsó „Nagykarácsony éccakája” című műsor keretében (1947),⁴ valamint a centenáriumi ünnepségsorozaton (1948) (AZ ÚJJÁÉPÍTETT VÁRMEGYEHÁZA, 1948). Rábai koreográfiájából a bemutatót követő évben, 1952-ben film készült (KALMÁR, 1952).⁵ A „táncosjátékban” az Állami Népi Együttes tánc-, zene- és énekkara állt a középpontban, de a felvétel során több ponton bekapcsolódtak a munkába a közösség tagjai is. A film egyes jeleneteit Ecser főutcáján (ma Széchenyi utca), valamint Gyömrőn forgatták. Rábai koreográfiájának ismertté válását elősegítette, hogy a színpadi táncelőadás mellett immár a mozikban, filmként is megtekinthetővé vált, valamint zenéje rendszeresen megjelent rádióműsorokban. Nem kellett sokáig várni arra, hogy az ecseriek maguk is színre vigyék a szokást: a lakodalmas közel öt év alatt a különböző összeállítású ecseri táncsoportok elsődleges műsorszáma lett, amelyet helyi, járási, illetve megyei állami ünnepségeken, illetve kultúrversenyeken adtak elő.

A hatalmi és önreprezentáció között:⁶ az 1950-es, 1960-as évek

A közösség bevon(ód)ása az állami szintű hatalmi reprezentációba a fent említett alkalmakon keresztül a Rákosi-diktatúra éveitől kezdődött, majd a Kádár-rendszer kezdeti időszakában újból ösztönzést nyert. Ennek szemléletes példája az ecseriek részvétele egy, a fővárosban rendezett, KISZ-esküvön. 1958. augusztus 20-ára a főváros 7. kerületi és az ecseri tanács Hazafias Népfront Bizottsága nagyszabású KISZ-esküvőt szervezett (SZ. N., 1958.; ECSERI LAKODALMAS, 1958). A lakodalom násznépének „szerepében” egy, az ecseriek több korosztályából összeállított, népviseletbe öltözött csoport tűnt fel, megjelenítve a főváros utcáin a híressé vált lakodalom külsőségeit. Az esemény a Kádár-rendszernek a társadalmi ünnepek elterjesztésére tett erőfeszítéseinek látványos

⁴ A „Nagykarácsony Éccakája” című előadások Volly által évente megszervezett, a karácsonyi ünnepkor szokásait a fővárosban bemutató gyermekműsorok voltak 1937 és 1947 között.

⁵ Rábai elismertségét mutatja, hogy a koreográfus 1952 márciusában Kossuth-díjat kapott.

⁶ Waldenfels szerint a „reprezentáció” fogalmával jelölt szerteágazó probléma egységesítését legfőképpen a tapasztalat diskurzív rendjének vizsgálatától lehetne várni (kiemelés tőlem. E.Á.). Másrészt „[...] felvetődik az a kérdés is, hogy miféle viszony van a kifejezett és a megjelenő tapasztalatok, valamint a kifejezés és a média között, melyekben a tapasztalatokat ábrázoljuk” (WALDENFELS, 2004, 96. – kiemelés az eredetiben). Jelen tanulmányban a Waldenfels-féle *diskurzív instanciák* teljes körű értelmezésére nem kerülhet sor, ám a különböző reprezentációs folyamatok megértésében és összevetésében az utóbbi megállapítást – mint vezérelvet – igyekeztem szem előtt tartani.

nyitányaként értelmezhető (TÓTH, 2015, 269–277.).⁷ A meghonosítandó szocialista családi- és társadalmi ünnepek mindamelllett, hogy igyekeztek távol tartani az egyházakat és a vallás bármilyen megnyilvánulásait az alkalomtól, a ceremóniába szervesen beépítették a különböző közegek (város, kisváros, falu) arra érdemesnek tartott szokásait. A lakodalmakra vonatkozó előírások között a „falusi lakodalom” esetében hangsúlyos volt a népi kultúra látványos elemeinek tudatos alkalmazása, például a vőfélyverseknek beemelése a forgatókönyvbe, valamint a népviselet megjelenítése (RÁCZ, 1964, 79–80, 84–85.). Az 1958. augusztus 20-án rendezett fővárosi KISZ-esküvő a családi és társadalmi ünnepek bevezetéséről szóló irányelvek megszületése után az első, nagy nyilvánosságot kapó példa volt. A szocialista állam ünnepének és az egyéni élet kiemelkedő pillanatának egybefonódását hangsúlyozta az esemény időzítése, amely révén a lakodalom egyben az „alkotmány ünnepéről” is szólt. A lakodalmi mars, a násznép utcai vonuló tánca az esketés után a lakodalom helyszínére különösen jól illeszkedett a szocialista tömegrendezvények rendjébe. Az ecseriek viszonylag nagy számban, több korosztály képviselőivel jelentek meg Budapesten. A felülről jövő kezdeményezés adta kereteket a helyi közösség egyes, a népi kultúra színre vitelében jártas tagjai maguk is igyekeztek megtölteni, saját igényességük, a lakodalom rendjének helyi kívánalmai szerint.

Az Állami Népi Együttes koreográfiája amelllett, hogy Ecsernek országos ismertséget szerzett, szinte pár év alatt beépült a közösség önképébe: a lakodalmas az önreprezentáció kedvelt és gyakran használt eszközévé vált. A színpadra állított szokás és a „valós”, megélt lakodalmak párhuzamosan, egymás mellett voltak jelen az évtizedek folyamán Ecseren. E két irány vizsgálatához nélkülözhetetlen a közösségben lezajlott életmódbeli változások ismertetése. A lokális közösség foglalkoztatási viszonyaiban az 1950-es évtized végére a gazdálkodás tovább veszített súlyából. 1960-ban – közvetlenül a kollektivizálás helyi szintű befejezése előtt – már csak a népesség közel egytizede élt (kizárólag) mezőgazdasági tevékenységből (KSH, 1961, 115.). A mezőgazdaságon kívüli foglalkoztatás főképpen a fővárosi ipari munka felé irányult, a férfiak és nők esetében egyaránt.⁸ A *bejáró* életmód térhódítását felgyorsították a Rákosi-diktatúra parasztellenes politikájának helyi szintű negatív tapasztalatai. A mezőgazdaságból történő jövedelem-elvonás hatására a kevésbé életerős gazdasággal bíró családokban a fiatal felnőtt korosztály a bővülő ipari létesítmények munkaerőigényére reagálva már nem, illetve csak munkaidőn túli tevékenységként kapcsolódott bele a családi gazdaság fenntartásába.

⁷ A Rákosi-diktatúrával szemben, amely az állami ünnepeket, és ezek velejáróit, a politikusok szónoklatait, a tömegfelvonulásokat az egyéni élet ünnepei elé helyezte, és megkövetelte a velük való azonosulást, a kádári hatalom a magánélet kiemelkedő eseményeit törekedett minél inkább a szocializmus által létrehozott társadalmi keretek közé helyezni. A névadóünnepek, munkahelyi-, szakszervezeti-, vagy KISZ-esküvők, illetve a polgári temetés és a különböző avatási ceremóniák forgatókönyvét legnagyobb részben a Népművelési Intézet dolgozta ki, végrehajtásáról pedig a tanácsok alkalmazottai és a különböző társadalmi szervezetek helyi képviselői gondoskodtak (KALMÁR, 1998, 259–260.).

⁸ A férfiak és nők között nem volt jelentős eltérés a mezőgazdaságban maradás mértéke között (KSH, 1961, 120–121.).

A bejárás következményeképpen lezajló életmódváltás látványos terepe a női öltözködés átalakulása volt. A tömeges „kivetkőzés” az 1950-es években a munkavállalás, illetve a középiskolai oktatás miatt *bejáró* hajadon lányok kezdeményezésére indult meg, amelyhez a szintén *bejáró* fiatalasszonyok is nagy arányban csatlakoztak az évtized folyamán. A gazdasági megfontolás mellett szerepet játszott a viselet elhagyásában a Rákosi-diktatúra parasztellenes politikájának légköre, melyben a paraszti léthez negatív jelentéstartalmak társultak (vö. FÜLEMILE, 1991, 53–55.).⁹ A „kivetkőzés” helyi alakulását, a folyamat jellegét ugyanakkor egy kívülről érkező hatás jelentősen befolyásolta: Ecsér népi kultúrájának látványos elemei az Állami Népi Együttes koreográfiájának sikere révén országosan ismertté, híressé váltak, éppen ezért az alkalmi viseletfelöltés rendkívül népszerű és tömeges volt már az 1950-es évektől kezdve. Ennek legjellemzőbb alkalmait a lakodalmak, az iskolai ünnepélyek, valamint a helyi táncegyüttes fellépései adták, melyek a kor politikai elvárásainak megfelelően sokszor egyben társadalmi-politikai rendezvények is voltak (vö. FÜLEMILE, 1991, 68–75.). Az első táncsoport rögtön a háború után, 1945-ben jött létre a MADISZ (Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség) helyi szervezetének keretei között (F. O., 1973.). A tizenkét lányból álló táncegyüttes tagjai szinte kizárólag olyan családból származtak, ahol a családfő *bejáró* volt. A fellépéshez szükséges ruhadarabokat több esetben kölcsön kellett kérniük a tagoknak, hiszen többségük már születésétől kezdve *iparos*ruhában járt.¹⁰ A népi kultúra kontextus-váltásának, színpadra kerülésének elengedhetetlen feltétele volt a szabadidőnek a paraszti társadalomban való megjelenése. A szabadidő – mint városi kulturális elem – a *bejáró* életmód tömegessé válásával párhuzamosan vált az életvitel részévé (vö. SZABÓ, 1978; JÁVOR – MOLNÁR – SZABÓ – SÁRKÁNY, 2000, 989–992.; KOVÁCS, 2012, 138–141.).¹¹ Az első táncsoportos lányok maguk is kapcsolódtak a fővároshoz a munkavállalás, illetve iskoláztatás kapcsán. Nem véletlen tehát, hogy az első táncsoport mögött főként olyan családok álltak, ahol már nem a paraszti gazdaság működtetése szervezte a család mindennapjait.

A lakodalomnak az a rendje, amit a Magyar Tánc Munkaközösség és a Néptudományi Intézet munkatársai Ecseren 1947-ben megfigyelhettek, az 1950-es évek elejétől kezdve folyamatos átalakulásban volt. Az 1960-as évektől kezdve az országosan tapasztalható

⁹ A falusi eredetű népesség városi munkássá válásának nehézségeiről lásd LOSONCZY, 1977, 215–222.

¹⁰ Jávor Kata a varsányi társadalmi viszonyok és értékrend változásának (1945–1972) kapcsán hívja fel a figyelmet az 1945 előtti szegényparaszt réteg törekvésére, mely az egykori birtokos paraszti életmód presztízsjavainak megszerzésére irányul, de immár a mezőgazdaságon kívüli jövedelemből (JÁVOR, 1978, 333–334.). Fülemile Ágnes a „kivetkőzés” menetét illetően megállapítja, hogy a szegényparasztság esetleges viseletmegtartása egy lehetséges, ugyanakkor késői módja e réteg önmegvalósító törekvéseinek (FÜLEMILE, 1991, 57.). Márkus István a szegényparasztság 1945 utáni „ambíciórobbanásának” lényegét abban látja, hogy e réteg fokozott aktivitással számolta fel korábbi önmagát, szegényparaszti létét. Az 1945 előtt akarátának érvényt szerezni nem tudó társadalmi réteg felgyorsult ütemben kezdett hozzá vágyainak, céljainak megvalósításához, életszínvonalának emelése, életmódjának megváltoztatása érdekében (MÁRKUS, 1992, 285–287., 299.). A fenti példák rávilágítanak, hogy az esetleges „ambíciórobbanással” párhuzamosan e réteg törekedhetett az egykori, vágyott paraszti lét külsőségeinek megjelenítésére is.

¹¹ A szocialista rendszerek szabadidő-diskurzusairól, a szocialista szabadidő értelmezési lehetőségeiről lásd CROWLEY – REID, 2010, 30–38.

1. kép A Magyar Távirati Iroda munkatársai fényképeket készítenek a gyermek tánccsoport által előadott lakodalmáról. Ecsér, 1956.

folyamatokkal összhangban nőni kezdett a lakodalmak résztvevőinek létszáma, az alkalomba befektetett, illetve bevételként visszakapott javak mennyisége (vö. SÁRKÁNY, 1983, 291–282.).¹² Ecseren a lakodalmak jelentőségét tovább növelte, hogy a közösség éppen a lakodalom látványos külsőségei miatt vált országos szinten híressé. A faluban tartott lakodalmak időről-időre a megyei sajtó érdeklődésének középpontjába kerültek. A zszurnalisztikai nézőpontból íródott szövegek (vö. KESZEG, 2018, 44–48.) a színpadi produkció látványvilágához, hangulatához viszonyítva értékelték az 1960-as évek lakodalmait, vagyis az „igazi”, „patinás”, „hagyományokhoz híven” megrendezett szokást keresték (DELI, 1966; K. ZS. – P. I., 1969; (G.), 1969).¹³ A lakodalom nagysága, és ezzel összefüggésben a ráfordított vagyon az egyes családok anyagi tehetőségét, a rokonsági

¹² Ecseren az 1960-as évtizedben nagyszabásúnak a 200–300 fős lakodalom számított.

¹³ Az értékelés aktusát érdemes Erik Cohen és Scott A. Cohen által megfogalmazott rendszerben elemezni, mely a hitelesítés (*authentication*) folyamatát illetően két eltérő, de egymással összefonódva jelen lévő típust állít fel („hot” és „cool”). A zszurnalisztikai nézőpontú szövegek által történő hitelesítés inkább abba a típusba sorolható, amelyet a szerzők „cool authentication” fogalommal definiálnak, és amely a nyilatkozat egyszeri aktusára felhatalmazott személyt, vagy intézményt feltételezi, míg a közönség részvételét a folyamatban alacsony szintűre, vagy megfigyelő szerepkörre korlátozza, és amely a hitesített jelenség állandósulásához, megdermedéséhez vezet. A vizsgálat egészének szempontjából a második típus, a „hot authentication” sem elhanyagolható, hiszen a *lakodalmás* történetében időről-időre felismerhető a hitelesítés azon módja, melynek alapja a nyilvános, ismétlődő performatív magatartás és a jelenség átalakulásához, dinamikus létehez járul hozzá (COHEN – COHEN, 2012). Tulajdonképpen az *Ecséri lakodalmás* csaknem hatvanéves története megírható lenne a két típus „hot” és „cool authentication” összjátékának szempontjából is.

háló kiterjedtségét mutatta meg a közösségnek. A hagyomány reprezentatív elemeinek bemutatása másfelől az érintett családok presztízsét erősítette (vö. SZÉMÁN, 1983, 295.). A menyasszonyok és kortársaik viseletelhagyása után a fiatal asszonyok „kivetkőzésével” látványosan megváltozott a lakodalmak képe, ugyanakkor az alkalmi viselethordás hagyományos terepe leginkább és legtovább a lakodalom volt. Az ecseriek szemében a parasztlakodalom legfőbb ismérve az, hogy a násznép női tagjai az eseményen a helyi viseletbe öltözve, *bőszoknyában* vesznek részt. A színpadi produkció országos ismertsége után az ecseriek népi kultúráját illetően a külvilág is leginkább a lakodalomra felöltött ünnepi viseletre reflektált, és ezzel azonosította a közösséget. A család társadalmi rangjának a parasztlakodalom külsőségein keresztül való reprezentálása a kollektivizálás utáni évtizedben a volt egyéni gazdálkodó réteg vezető családjainak körében érhető a leginkább tetten.¹⁴

Az 1970-es évek – Honismereti érdeklődés és turizmusipar

Az 1960-es évek végén elindult folklór- és népművészeti revival hullám és az ezzel szorosan összefüggő honismereti tevékenység élénkülése az Ecseren oly erős színpadi irányzat mellett felértékelt egy másféle viszonyulást is a népi kultúra jelenségeihez: a honismereti és helytörténeti érdeklődést.¹⁵ Ennek hatására honismereti szakkör alakult, melynek keretei között megindult egy helytörténeti gyűjtemény összeállítása.¹⁶ Az anyagi kultúra, illetve a folklór jelenségeinek összegyűjtése, megőrzésének igénye különösen időszerűnek látszott. Az 1960-as évtizedben meginduló dinamikus népességnövekedés eredményeképpen az 1970-es évtized végére a település lakónépességének száma húsz év alatt 2077-ről 3262-re emelkedett. E 36%-os gyarapodásnak azonban csak kisebb része (26%) volt írható a természetes szaporodás számlájára, túlnyomórészt (74%) a pozitív vándorlási különbözetből fakadt (KSH, 1972, 438–439.; KSH, 1981,

¹⁴ E piacozó zöldségtermesztésből élő paraszti réteg egészen a kollektivizálásig kitarzott az egyéni gazdálkodás mellett. Lényegében a népességnek ez az egytizede adta a következő évtizedben a szövetkezeti mezőgazdaság bázisát (KSH, 1972, 516–517.). Ecsér lakossága 1970-ben 2633 fő volt. Az aktív keresőknek mindössze 22%-a dolgozott Ecseren, a helyben végzett mezőgazdasági tevékenység még kevesebb, az összes munkavállaló 9%-át érintette. A dolgozni eljárók 98%-a Budapestten vállalt, még mindig a legnagyobb arányban ipari munkát (uo., 438–439.; KSH, 1974, 56–57.).

¹⁵ Az 1960-as évek végén elinduló folklór- és népművészeti revival hullámról lásd bővebben JUHÁSZ, 2018. A honismereti mozgalom, ezzel együtt az önkéntes néprajzi gyűjtés támogatására 1968-ban a Hazafias Népfront keretein belül Honismereti Bizottság alakult, melynek elnöke Ortutay Gyula lett (TÖLTÉSI, 1997, 53.).

¹⁶ A szakkör a nyugdíjas tanítónő, Laky Károlyné Székely Ilona alakja köré szerveződött, akit elsősorban a helyi paraszti hímzés motívumainak dokumentálása foglalkoztatott. A tanítónő gyűjtőmunkájának eredményei népszerűsítő kiadvány részeként részben megjelentek (GÁRDONYINÉ KÖVESSI – LAKYNÉ SZÉKELY, 1973.).

620–621., 625.).¹⁷ A lakónépesség számának gyors növekedése a lakásállomány bővítését vonta maga után.¹⁸ A lakosság az 1970-es évtized első felében a modernizáció olyan vizuális bizonyítékaival szembesült, mint például két kisebb lakótelep felépítése a falu területén.¹⁹ A megmaradt parasztházak és a falukép jellegét addigra már meghatározó kockaházak mellett ezek egy radikálisan más, a városi jelleg megjelenését jelentették a falu világában (vö. BÉKÉS, 1973, 6.).

Az 1970-es évekre a folklór- és népművészet *fogyasztásának* kiemelkedő terepévé vált a fellendülő hazai- és nemzetközi idegenforgalom.²⁰ A nemzetközi idegenforgalmi propaganda az általa közvetített országimázsban igyekezett felhasználni a népi kultúra arra alkalmasnak tartott elemeit. A külföldi turisták számára megalkotott hagyományok az 1960-as évek elejétől datálhatók, ezek közé tartoztak például az IBUSZ által megszervezett Country Cross, lovas túrák, vagy a „Gulyás-partyk”. Az 1970-es években a nyugati turisták növekvő száma a felkínált programok bővítését tette szükségessé (SCHLACHTA, 2014, 96–103.).²¹ A népszokások közül a lakodalom magában foglalta az élménnyé formálhatóság, a turistalátványossággá válás kritériumait: a szokás cselekvéssorához kötve a népi kultúra látványos elemei jelennek meg, mint például a tánc, a zene, a népviselet, illetve magába foglalja a kulináris élvezetek fogyasztását is.²² Ecsér – melyet a zszurnalisztikai beszédmód az évtized közepére mint *Lakodalomország*ot jelenített meg (SZ.N., 1960) – 1978-ban kísérelt meg bekapcsolódni a lakodalom bemutatásával a nemzetközi turizmusba. A helyi tanács – főként a tanácselnök buzdítására – szerződést kötött az IBUSZ-szal, külföldi turistacsoportok Ecserre hozataláról (G. J., 1972; JANDÓ, 1978). A kitűzött cél mindössze egyetlen alkalommal valósult meg, a vendégek látogatását nem sikerült rendszeressé tenni. A *kanadai lagzi*, *kanadai buli*, illetve *bolondlagzi* néven élénken a közösség emlékezetében élő eseményen egy Kanadából érkezett turistacsoport számára adta elő a lakodalmast a közösség egy csoportja. A bemutató a *lányos háznak* kinevezett portától indult, ezt követte a lakodalmas menet felvonulása a rezesbandával, a vendégek számára elkészített lakodalmi

¹⁷ Az 1960–1979 közötti fejlemények elemzéséhez a népszámlálások *lakónépességre* vonatkozó adatait használom, a *jelenlévő*, valamint az *állandó* lakosságra vonatkozó adatok helyett, így az Ecseren, a bejelentett, ideiglenes lakással rendelkező, nagyrészt budapesti munkavállalás céljából jelen lévő lakosságot sem zárom ki az elemzés köréből.

¹⁸ Az 1980-ban felmért lakásállomány 55%-a 1960 és 1979 között, 40%-a pedig 1970–1979 között épült fel (KSH, 1981, 772.).

¹⁹ Az elsőnek felhúzott, a vasútállomás közelében lévő egység négy darab, földszint és három emeletes tömbházból, a gazdasági terület mellé épített telep pedig két, földszint és négy emeletes épületet foglalt magába (vö. CSOHÁNY – KUTAS – GUBÁN, 2017, 20.; SZ.N., 1975.).

²⁰ A *fogyasztás* terminus használatát indokolja Bíró Zoltán megállapítása a fent tárgyalt időszak folyamataira vonatkozóan, miszerint „[...] a folklór tovább élésének jelzett folyamata a szó szoros értelmében véve tömegkultúrának tekinthető.” (BÍRÓ, 1987, 83.)

²¹ A vállalatok államosításával az 1950-es évek elejétől IBUSZ (Idegenforgalmi, Beszerzési, Utazási és Szállítási Vállalat) monopolhelyzetbe került: a magyarországi belföldi, valamint külföldi idegenforgalom szervezése kezdetben kizárólag vállalat keretein belül, az 1970-es évektől pedig a vállalattal partneri szerződésben álló irodákon keresztül is zajlott (SCHLACHTA, 2014, 93–100.).

²² A *népi ünnepek* termeléséről és fogyasztásáról lásd BÍRÓ, 1987. 91–92. A falusi turizmus kulináris iránymutatásáról lásd PUSZTAI, 2003, 16–17., 2007, 232–233.

étkezésre pedig a falu egy kocsmájában került sor. Az ecseriek szerint a várt folytatás azért maradt el, mert a program nem hozott számottevő hasznot, sőt, egyesek szerint a *parasztlakodalom* részletekbe menő, igényes megjelenítése egyáltalán nem volt kifizetődő. A hagyomány (re)konstruálásának terve ugyanakkor fokozott érdeklődést váltott ki a közösségen belül. A résztvevők csoportja túllépte a táncsoport aktív tagjainak körét, annál sokkal szélesebb tömeget vonzott, több korosztály képviselőit egyesítette. Az esemény emlékezete jelenleg is élénk, az alkalomról készített fotók megbecsült darabjai a családi fényképalbumoknak. A *kanadai lagzi* annak ellenére, hogy mint vállalkozás, egy sikertelen próbálkozásnak tekinthető, a közösség identitását formáló eseménnyé nőtte ki magát, hiszen a közösségi kohézió megélése mellett lehetőséget adott arra, hogy a közösség önmagát megfogalmazza és megmutassa a külvilág számára.²³

2. kép Kanadai turistacsoport vesz részt az *Ecseri lakodalmas* előadásán. Ecser, 1978.

²³ Először a terepmunka sikertelenségének gondoltam, hogy az Ecserre érkező *kanadai vendégekről* és az esemény üzleti vonatkozásairól szinte semmilyen pontosabb adatot nem lehetett az esemény – egyébként gazdag – emlékezetéből rekonstruálni. Lehetséges azonban, hogy az emlékek hiánya is azt támasztja alá, hogy a legtöbb résztvevő számára az alkalom üzleti olvasata lényegtelen volt, és az igazi motivációt a közösségi élményben való részvétel jelentette. Regina Bendix a svájci Interlaken település példáján keresztül szemlélte, hogy a helyi turizmus – amely erőteljesen támaszkodott a 20. század folyamán a népi kultúra jelenségeinek felhasználására – nem tekinthető egyszerűen egy anyagi érdekek szerint folytatott, a népi kultúra jelenségeit pejoratív értelemben *kiárusító* tevékenységnek. Bendix amellett érvel, hogy a turistalátványosságok helyi résztvevői a színre vitt hagyományok megalkotásával saját helyi és nemzeti kulturális identitásukat erősítik meg, és mutatják fel a külvilágot jelentő turisták előtt (BENDIX, 1989, 131–132.). Pusztai Bertalan a falusi turizmus gazdasági haszna és a helyi identitás termelése közti kapcsolatban a kölcsönös egymásra hatásra hívja fel a figyelmet. Nézőpontja szerint a turizmusipar a megalkotott helyi hagyományok által egyrészt anyagi hasznot termel, másfelől – mivel hozzájárul a közösségteremtéshez – ösztönzi a lakosság helyben maradását. A helyi aktív lakosság biztosítja a település adóbevételeit, amely feltétele a település életképességének (PUSZTAI, 2007, 232.).

Az 1970-es évtizedben a település arculatának változását érzékelő közösség elkezdett reflektálni híressé vált múltja és a jelene közti távolságra: honismereti szakkör szervezésével, néprajzi gyűjtemény összeállításával, és kiállításával. Másrészt az *Ecseri lakodalmas* elkezdett márkaként feltűnni, turisztalátványossággént való bemutatása az üzleti célú felhasználására tett próbaként értékelhető. Ide sorolható továbbá az évtized második felében helyben sült, *Ecseri lakodalmas* néven kereskedelmi forgalomba hozott sajtos-ropogós ostya, melynek védjegyén egy táncospár volt látható ((-E -A.), 1975). A brandépítés tehát egy, már híressé vált jelenség körül bontakozott ki: a lakodalmas népszerűségét a közösség igyekezett saját védjegyévé alakítani. A 1980-as évek végétől az 1990-es évek végéig terjedő időszakot mintha a lakodalmas iránti helyi és szélesebb körű társadalmi érdeklődés viszonylag alacsony foka jellemezné. A rendszerváltást követő évtized viszont számos olyan változást hozott a közösség számára, amely időszerrév tette a lakodalmas újra-fogalmazását.

II.

Átalakuló ruralitás – kulturális válaszok

A 2000 utáni csaknem két évtized – mintegy az örökség létrehozásában kiemelkedő időszak – az *Ecseri lakodalmas* számára új olvasat(ok) megszületését hozta el. A jelenség megértéséhez érdemes fokozott figyelmet szentelni a vidékiség átalakulásának, a változás jellemzésének. Hana Horáková és Andrea Boscoboinik szerint a vidéki terek sajátosságának lényegi vonása, tengelye a föld, egyrészt, mint a mezőgazdasági termelés alapja, másrészt mint a táj alkotóeleme (HORÁKOVÁ – BOSCOBOINIK, 2012, 12.). E nézőpontból kiindulva szembeűnő, hogy Ecseren a kollektivizálás után, az 1960-as években a földtől való elfordulás fokozott mértékben érvényesűlt. A főváros által kínált munkalehetőségek mellett a termelészövetkezet nem tudott életképes alternatívává fejlődni, majd pedig 1968 után inkább a melléküzemágak tudtak vonzóvá válni. A rendszerváltás úgy érte a telepűlést, hogy olyan mezőgazdasági termelés, amelyet a megváltozott keretek között érdemes lett volna folytatni, valójában nem volt. A kárpótlás során visszakapott földeken a többség nem kezdett gazdálkodni, hanem igyekezett minél kedvezőbb lehetőségek mellett értékesíteni azokat. A földek eladásának két nagyobb hulláma volt. Az M0 autóút ecseri szakaszának építésekor (2005–2008) az építési területre eső földeket jó áron tudták a tulajdonosok értékesíteni. Másfelől azok, akik a telepűlés Rákoskert felőli határában az ún. Kálvária dombon bírtak visszakapott földdel, a 2000-es évek elején a terület belterületté nyilvánításával majd annak közművesítésével és parcellázásával építési telkekhez jutottak. Az így létrejött telkek egy részét az ecseri családok megtartották, nagyobb részét viszont eladták. A vevők főleg a telepűlésre beköltözők közül kerültek ki: a helyi elnevezéssel gyakran *Rózsadombként* emlegetett falurész kialakuló kertvárosi miliője rendkívűl vonzóan bizonyult a beköltözők számára. A beköltözés már az 1960-as évektől kezdve a népesség növekedésének

elsődleges forrásának számított (KSH, 1972, 438–439.; KSH, 2001b).²⁴ Annak ellenére, hogy az 1990–2011 közötti időszakról kezdve már a természetes fogyás jellemzi a települést, a nagyszámú beköltöző mégis a lakónépesség számának dinamikus növekedését eredményezte. A 2000-es évek elejétől tapasztalt beáramlás Ecsér történetének eddigi legnagyobb mértékű, bevándorlásból származó gyarapodása volt: tíz év alatt a lakónépesség száma 3250-ról 3775-re emelkedett (KSH, 2011). Az új lakosok többsége a fővárosból érkező kiköltöző volt. A 2001-es népszámlálás adatai szerint, az akkori népességnek mindössze fele született Ecseren, pontosabban fogalmazva, tudhatta a születése utáni első lakhelyét Ecseren. A népesség 26%-ának Budapest volt az előző lakhelye, további 15% pedig másik városból érkezett a településre. A más községekből Ecserre települtek aránya 8% volt. 2011-re az arányok még inkább eltolódtak a fővárosi előzményeket maguk mögött tudók javára. A népesség 45%-a tudhatta előző lakhelyét Ecseren, míg a Budapestről érkezettek aránya 35%-ra emelkedett. Mindezek mellett 5%-ra esett azoknak az aránya, akiknek előző lakhelyeül más községet jegyeztek fel (KSH, 2001, 2011).²⁵ A régi és az új ruralitás, a falusiak és a beköltözők terei nem határolódtak el egymástól élesen. Annak ellenére, hogy az új lakók érdeklődésének középpontjában álló Kálvária-lakódomb egy kertvárosi arculattal rendelkező, jól körülhatárolható egységgé vált, a beköltözés a falu egész lakóterületét érintette.

Ecsér esetében a vidékiséget meghatározó föld sorsa a ruralitás átalakulásának irányát, a változás jellegét jelzi: a falusi közege városias jellegű térré formálódásának folyamatáról árulkodik. A vidékiség új formája, a *város környéki vidék* (CSURGÓ, 2013) egyre inkább a kertváros funkcióit tölti be, ahonnan a főváros – amely a nappali tevékenység, a termelés elsődleges színhelye – még könnyebben és gyorsabban elérhetővé válik.²⁶ Míg ténylegesen a település a városhatáron kívül helyezkedik el, a kialakuló új ruralitást már a falusi- és városi létforma közötti határok elmosódása jellemzi. Ugyanakkor a változó térben egymás mellett vannak jelen a vidékiség megélésének különböző változatai, akár eltérő múlttapasztalatok és jövőre vonatkozó elvárások találkoznak. A község számára e körülmények között adott a kérdés: miként sikerül, illetve sikerül-e meg-

²⁴ A 20. század második felében az 1980–1990-ig tartó időszak volt az egyetlen évtized, amikor a lakónépesség száma kis mértékben ugyan, de csökkent: ez a vándorlási különbözet negatívba fordulásának volt köszönhető, melyet a természetes szaporodás csökkenő mértéke nem tudott ellensúlyozni.

²⁵ A jelen dokumentum a Központi Statisztikai Hivatal (www.ksh.hu) Népszámlálás 2001, 2011 egyedi kérésre összeállított táblázatos adatállomány felhasználásával készült. A dokumentumban foglalt számítások és az azokból levont következtetések kizárólag Eitler Ágnes mint szerző szellemi termékei.

²⁶ Csurgó Bernadett a városból vidékre költözők hatására létrejött teret *város környéki vidékként* definiálja. Csurgó szerint „A város környéki vidék a vidék egy sajátos, multifunkcionális típusaként konceptualizálható, önálló entitás, nem csak egy átmenet, a városiasodás elkerülhetetlen lépcsőfoka. A város környéki vidék nem egyenlő az agglomerációval, nem írható le csupán a szuburbanizáció jelenségeként, hanem a vidéki tér egy sajátos típusaként értelmezhető, ahol a szuburbanizálódás (városiasodás) és a retraditionalizáció elemei keverednek” (CSURGÓ, 2013, 268.).

fogalmaznia a saját egyediségét? Az örökségesítő tevékenység e nézőpontból szemlélve a vidékiség változására, az új kihívásokra adott kulturális válaszok halmaza.²⁷

A lokalitás teremtése – Keretek és lehetőségek

Arjun Appadurai figyelmeztet rá, hogy a lokalitás – amelyet ő a társadalmi élet sajátosságaként határoz meg – törekeny képződmény, nem magától értetődően létezik, hanem konkrét mindennapi gyakorlatok eredménye (APPADURAI, 2001, 4, 27.). Az örökségesítést a *lokalitás teremtésének* (APPADURAI, 2001) egyfajta gyakorlataként értelmezve az örökségesítő törekvések hátterében a társadalmi változások helyi szintű tapasztalata húzódik meg. Az örökség létrehozásának feltétele Francois Hartog szerint, hogy a közösségben saját múltjának és jelenének távolsága tudatosodjon, hogy a *törés* a két idősík között érzékelhetővé váljon. Mindez a jövőre nézve teremt aggályokat: *önmagunk* megőrzése, és a jövőbe való átmentése válik fontossá (HARTOG, 2000, 17–22.). Az identitás termelésében és fenntartásában szerepet játszó örökség a közösség múltjából kiválogatott elemek sora, melyet a közösség jövőbeni megmaradásához szánnak kapaszkodónak.²⁸

Ecsere az örökségesítő tevékenység a 2000-es évek elején – nem meglepő módon az *Ecseri lakodalmas* színpadi produkció felújításával – indult el. A falu 1999-ben ünnepelte a török kor utáni újránépésedésének 300. évfordulóját.²⁹ Meghatározó jelentőségű, hogy az évfordulóra, mely a közösség genezisének ünnepeként fogható fel, a falu múltjából a lakodalmas került kiemelésre. Az évforduló aktualizálta a közösség múltjának egy darabját és elindította a csoportszerveződés folyamatait. Az esemény elmúltával igény formálódott a közösség részéről a folytatásra, és még abban az évben megalakult az egyesületként működő Ecseri Zöldkoszorú – Zeleny Venec Hagymányörző Kör, mely azóta a különböző korosztályú néptánccsoportok szervezeti-jogi kereteit adja. Az évforduló alkalmával megerősödött identitáskeresés és az ennek következtében lendületet nyerő retraditionalizációs folyamatok kontextusát egyrészt a *város környéki vidéket* érő kihívások másrészt pedig a kisebbségi, illetve nemzetiségi politika különböző szinteken zajló folyamatai határozták meg. A rendszerváltás után a kisebbségi jogokat

²⁷ Kovách Imre a rendszerváltást követő két évtized rurális szerkezeti és hatalmi változásait elemezve az ellenurbanizáció hatásairól szólva kiemeli: „A városi bevándorlás a városi és falusi szerkezetek egymáshoz közelítését eredményezi. A letelepülő városiak és a városi fogyasztók kereslete átalakítja a vidéki termelés és szolgáltatások rendszerét. Megváltoztatja a helyi társadalom szerkezetét és demográfiai összetételét, a helyi politikai kapcsolatokat és a helyi érdekérvényesítést. Alapjaiban járul hozzá a vidékfelfogások megváltozásához és a helyi kulturális folyamatok megújulásához” (KOVÁCH, 2012, 122.)>

²⁸ Hartog szerint „[...] az örökség összekapcsolódik az emlékezettel, s mindkettő az identitás összetevője: egy megkeresendő, feltárandó, megőrzendő, sőt felfedezendő identitásé. Ebben az értelemben az örökség nem annyira azt határozza meg, ami birtokunkban van, mint inkább körülírja, hogy kik vagyunk, akár anélkül is, hogy tudnánk róla” (HARTOG, 2000, 4.).

²⁹ A török hódoltság alatti elnéptelenedést követően először az 1699-es adóösszeírás jelez újra népesítést Ecsere (ASZÓDI, 2000, 18.).

érintő változtatások között volt a nemzeti és etnikai kisebbségek önkormányzatisághoz való jogának az alkotmány szövegébe illesztése 1990-ben, melynek törvénybe iktatására 1993-ban került sor.³⁰ E jogi keretek között jöttek létre az első kisebbségi önkormányzati választást követően 1994-től országsszerte a helyi szintű kisebbségi önkormányzatok, melyek az önkormányzatiság jogát főként az anyanyelv és a kultúra területén érvényesítették. Pest megyében a kisebbségi önkormányzatok szerveződésének lehetőségével élve a magukat szlovák (*tót*) eredetűnek tekintő közösségek sorra alakították szlovák kisebbségi önkormányzataikat, köztük Ecsér is, ahol az első kisebbségi önkormányzati választást 2002-ben tartották.³¹

A már idézett 1941-es népszámlálás adatai szerint a település népességének kevéssel több, mint a fele rendelkezett szlovák nyelvismerettel. Az 1960-as évek végén azonban – reagálva az MSZMP Politikai Bizottságának 1968-as, a magyarországi nemzetiségek helyzetéről szóló határozatára – a párt monori járási Végrehajtó Bizottsága és a járási tanács felmérést készítettett a nemzetiségi jelenlét mértékéről a járás falvaiban, majd a kapott eredmények tükrében törölte Ecsert a nemzetiségi lakossággal bíró falvak nyilvántartásából (*/k. zs./*, 1969).³² A település besorolása 1978-ban változott meg újra: az MSZMP PB nemzetiségi politikával kapcsolatos újabb határozatának hatására felülvizsgálták Ecsér helyzetét, és a határozatnak megfelelően a Hazafias Népfront ecseri bizottságán belül három tagból álló nemzetiségi albizottságot hoztak létre (*Sz. N.*, 1980; vö. FEHÉR, 1993, 220–231.). Ecsér nem került be azok közé a települések közé, amelyekről a rendszerváltást követő első népszámlálás községsoros adatokat közölt a nemzetiségi viszonyokra vonatkozóan (*KSH*, 1991, 8–9.). A 2001-es népszámlálás adatai szerint a település 3250 fős népességéből mindössze 27 fő vallotta magát a nemzetiséghez tartozónak, ám a kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődését 200 fő jelezte. A nyelvtudás, nyelvhasználatra vonatkozóan a népszámlálás adatai 21 főt rögzítettek mint szlovák anyanyelvűt, és 43 főt, mint a nyelvet családi, baráti körben használót (*KSH*, 2001a).³³

³⁰ 1993/LXXVII. törvény. A kisebbségi önkormányzati választás szabályainak módosítására 2005-ben került sor (2005/CXIV).

³¹ Az ecseriek számára példaként a már működő rákoskeresztúri, illetve a nagytarcsai szlovák önkormányzat szolgált, ahonnan a szervezéshez szakmai segítséget is kaptak.

³² MSZMP KB Politikai Bizottsága 1968-as határozatának, valamint annak hatásának értékelését lásd FEHÉR, 1993, 192–220.

³³ A nemzetiségi kulturális értékekhez, hagyományokhoz kötődő népesség számával Ecsér kiemelkedett Pest megye községsoros adatai közül. E kategóriában számszerűen – tehát nem a teljes népesség arányához viszonyítva – csak Galgagyörk, Pilisszántó és Pilisszentkereszt előzte meg Ecsert. A 2011-es népszámlálás *KSH* által publikált községsoros adatai szerint a nemzetiség, az anyanyelv, a családi, baráti közösségben használt nyelv kategóriák bármelyikének teljesülését tekintve Ecsér 3775 fős népességéből a szlovák nemzetiséghez 225 fő tartozott. A rendszerváltás óta lezajlott népszámlálások (1990, 2001, 2011) nemzetiségi adatgyűjtésének módszertanáról lásd MORAUSZKI – PAPP Z., 2014, 75–78.

Magyarországon a nemzetiségek jogait illetően jelenleg a 2011/CLXXIX. törvény van érvényben.³⁴ A nemzetiségek érdekérvényesítő és kulturális tevékenysége két kategória: a nemzetiségi önkormányzatok, valamint a non-profit civil szervezetek (egyesületek és alapítványok) köré szerveződik. Az anyagi forráshoz a nemzetiségi szervezetek az állami költségvetésből normatív támogatás formájában jutnak hozzá: ez a nemzetiségi önkormányzatok működési és feladatalapú költségvetési támogatását jelenti, másrészt pedig pályázati rendszerben történik az elosztás, melyben az önkormányzatok és a civil szervezetek is részt vesznek.³⁵ A nemzetiségi „vérkeringésbe” való bekapcsolódással Ecsér egyszerre vált az önkormányzatiság és a civil társulás szervezeti hálójának részévé. A helyi, jelen esetben települési nemzetiségi önkormányzatot a Pest Megyei Szlovák Önkormányzat kapcsolja össze megyei társaival.³⁶ Az országos szintet az Országos Szlovák Önkormányzat képviseli. A civil szférában a közösség a Zöldkoszorú – Zelený Veniec Hagyományörző Körön keresztül van jelen. Egy nagyobb, területi ernyőt jelent ugyanakkor az egyesületként működő hagyományörző kör számára a Dolina Pestvidéki Szlovákok Regionális Egyesülete. A különböző területi illetőségű nemzetiségi kulturális egyesületeket a Magyarországi Szlovák Szervezetek Uniója – Szövetsége fogja össze.³⁷ Ecséren a nemzetiségi önkormányzat és a hagyományörző kör összehangolt tevékenysége leginkább az épített környezet megóvására és fejlesztésére, könyvkiadásra, közösségi rendezvények megszervezésére, valamint más települések nemzetiségi szervezeteivel való kapcsolattartásra, valamint a közösség média-megjelenésének biztosítására fókuszál. A *lokalitás teremtésének* különböző megnyilvánulásainak túlnyomó része a paraszti múlt kiemelt elemei köré szerveződik.

A nemzetiségi keretrendszer megszervezése és fenntartása az etnikus identitás megerősödéséhez vezet(het) (vö. SZABÓ, 2007, 97–105.), ugyanakkor át is alakítja az etnikusság megélését. A fent említett helyi ágensek tevékenységét Arjun Appadurai nyomán lokalizációs cselekvésként értelmezve, a nemzetiségi kultúra pártolására megszervezett hálózatokról a lokalitás kontextusainak vonatkozásában érdemes gondolkodni.³⁸ Appadurai szerint a *lokalitás teremtése* amellet, hogy alapvetően kontextus irányította, maga is kontextus(oka)t termel, melyek tágabb kontextusok átfogó terepét hozzák létre. A konkrét lokalizációs cselekvések hatással vannak ezen, önmagukénál tágabb kontextusokra, melyek láncolata egészen a nemzetállami szintű társadalmi formációkig is elvezet. Másfelől Appadurai a hatalomnak, a nagyméretű társadalmi formációk befolyásoló képességének a lokalitásteremtés kontextusainak kapcsolatában kiemelt fon-

³⁴ Tanulmányomban nem kísérem figyelemmel a nemzetiségek érdekérvényesítésének változó kereteit, a struktúra ismertetése a jelenleg hatályos törvény alapján történik. A követhetőség érdekében azonban felhívom a figyelmet a 2012-ben az alaptörvény életbe lépésével lezajlott terminológiai váltásra, mely a nemzeti és etnikai kisebbség helyett a nemzetiség elnevezést tette hivatalossá.

³⁵ Bővebben lásd MORAUSZKI, 2019. Az 1991–2010 közötti időszak vonatkozásában lásd LAJTAI, 2011.

³⁶ A megyei nemzetiségi önkormányzatok szintjét a 2011/CLXXIX. törvény vezette be.

³⁷ A civil szféra másik meghatározó, alapítványi formában működő országos szervezete Magyarországi Szlovákok Szövetsége.

³⁸ Appadurai a kontextus fogalmát adott környezetként határozza meg, „[...] amelyben és amelyen keresztül a társadalmi élet reprodukálódik” (APPADURAI, 2001, 8.).

tosságot tulajdonít (APPADURAI, 2001, 11–13.). E dialektikus kapcsolati modell konkrét értelmet nyer a nemzetiségi szervezeteknek a helyitől az országos szintig terjedő hálózatának vizsgálatában.³⁹ Az egyes települések nemzetiségi önkormányzatai, illetve civil szervezeti által patronált rendezvények helyi kezdeményezések, melyek elsősorban a lokális szint reprodukálására irányulnak. A megyei, valamint regionális kapcsolattartásnak eredményeképpen azonban létrejön egy lokalitás feletti szint is, mely alkalmat teremt a lokalitások közti érintkezésre, a közös érdekek szerinti stratégia egyeztetésére, más közösségek rendezvényein való részvételle, illetve az arra alkalmasnak ítélt példák átvételére, meghonosítására. Az ecseri Zöldkoszorú – Zelený Veniec Hagyományőrző Kör például a csömöri úrnapi virágszőnyeg-készítés mintájára alakította át a helyi úrnapi szokásokat a 2000-es évek elején.⁴⁰ Az állami szint által kínált finanszírozási rendszer a támogandó tevékenységek körének előre meghatározásával szintén tudja alakítani az etnikusság megélésének módját. A honismereti- valamint a néptánc szakkör tagjai számára Szlovákia területén tartott néprajzi tábor például a nemzetiségi civil szervezetek pályázati rendszerének hatására épült be a helyi hagyományőrző kör által szervezett rendezvények közé.⁴¹

A közösség egyediségének megfogalmazására és regionális helyének, szerepének kijelölésére tett erőfeszítések tehát hálózatokon keresztül igyekeznek elérni a különböző fejlesztési forrásokat, melyet a *lokalitás teremtéséhez* használnak fel. A Christopher Ray-féle *kultúragazdaság* fogalmát szem előtt tartva megállapítható, hogy a pályázati rendszer nyújtotta lehetőségek között a helyi kulturális források kiaknázása a helyi társadalom sikeres stratégiája lehet saját társadalmi-gazdasági érdekei érvényesítéséhez (RAY, 1998).⁴² E rendszerben a közösség múltjával való foglalkozás – amelyből főleg a népi kultúra látványos elemei válnak hangsúlyossá – a *társadalmi tőke* újratermelésének egyik lehetséges terepévé válik. Az e célra létrehozott civil szervezet, valamint a nemzetiségi önkormányzat amelltt, hogy erőforrásokat koncentrálnak, mint intézmények alkalmakat és gyakorlatokat teremtenek a csoporttagok számára (vö. BOURDIEU, 1997, 167–172.). A következőkben ezek közül részletesen a 2000-es évek eleje óta fokozottan jelen lévő örökségesítési tevékenység bemutatására kerül sor.

³⁹ Kovách Imre kiemeli, hogy az ellenurbanizáció és a folyamatos urbanizáció egymás ellenében ható folyamatai a helyi társadalmak hálózatosodását eredményezik. Kovách szerint „A hagyományos vidéki közösségeket növekvő arányban váltják fel azok a hálózatok, amelyekben az egyének megosztott érdekeik szerint vesznek részt” (KOVÁCH, 2012, 134.). A vidék hálózatosodását a szerző a projektalapú finanszírozás térnyerésével létrejövő *új kormányzás* működésével kapcsolja össze, melynek, „[...] során a közhatalom képviselői és intézményei a gazdasági és más civil érdekképviselői szereplőkkel változatos összetételű hatalmi hálózatokban működnek együtt” (UO., 132.).

⁴⁰ A csömöri úrnapi virágszőnyeg 2015-óta a Pest Megyei Értéktár része (SZ.N., 2015.).

⁴¹ 2012-től a támogatási rendszer struktúrájának átszervezéséig az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő nemzetiségi pályázatai között szerepelt a nyelvi környezetben megvalósuló nemzetiségi, népiismereti, hagyományőrző és más táborok támogatására kiírt pályázat (MORAUSZKI, 2019, 295–297.). A Zöldkoszorú Hagyományőrző Kör néprajzi-népiismereti táborának megrendezésére a szlovákiai Mojmírovice (Ürmény) településen és környékén 2018-ig három alkalommal került sor.

⁴² Ray elmélete ismét a különböző szintek egymásra hatásának vizsgálatára figyelmeztet, hiszen a *kultúragazdaság* modelljét a helyi szintű erőforrások, valamint a helyi szint feletti, általa *extra-lokálisnak* nevezett források metszetébe helyezi és feltételezi, hogy annak működését a lokális-globális hatások egyidejű érvényesülése hívta életre.

Lokális örökségesítő gyakorlatok a nemzetiségi szervezetek hálójában

A lokális történelemteremtés – az összefoglaló, illetve a település múltjával különböző aspektusok szerint foglalkozó kiadványok megjelentetése – az ezredfordulón indult el. A múlt kiemelt darabjaiból összeállított narratíva megalkotásának legfőbb ösztönzője és túlnyomó részben szerzője András, aki egyébként is központi szerepet játszott a hagyományörző kör megalakításában, valamint kezdeményezője volt a nemzetiségi önkormányzat (akkori nevén kisebbségi önkormányzat) létrehozásának.⁴³ András jelenleg a Zöldkoszorú – Zelený Veniec Hagyományörző Kör elnöke, az Ecseri Szlovák Önkormányzat elnöke, a Dolina Pestvidéki Szlovákok Regionális Egyesületének alelnöke, valamint a Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézetének regionális vezetője, illetve 2019 előtt három cikluson keresztül volt a Pest Megyei Szlovák Önkormányzat elnöke. Helytörténeti-néprajzi munkájának nyitánya a 2000-ben megjelent *Ecser története* című kötet volt (ASZÓDI, 2000), amelyet az *Ecseri lakodalmas. Már a miénk a menyasszony - Užje dievča už je naše* című kiadvány követett (ASZÓDI – LAMI, 2001). 2005-ben a település historia domusának szövege került kiadásra (ASZÓDI – HARAZIN, 2005), 2007-ben pedig egy reprezentatív fényképalbum jelent meg *A hajdani Ecser címmel* (ASZÓDI – HARAZIN, 2007). Az albumban kiemelt, az 1860-as évektől a 20. század közepéig tartó szűk egy évszázad a jelen örökségesítő tevékenységében nagy jelentőséggel bír, hiszen a legtöbb esetben ez az időszak válik a közösség emlékezésre (és kiadásra) érdemes múltjává, ami a konkrét örökségesítő gyakorlatok számára hivatkozási alapként, ideálként szolgál. A helyi népi vallásosság szöveganyagából – szintén András kezdeményezésére – 2018-ban jelent meg válogatás (ASZÓDI – ESZTERGOMINÉ BENNŐ – KIRÁLY, 2018). András azokban a kiadványokban is aktívan közreműködött, illetve vezető szerepet vállalt, amelyek regionális szinten célozzák meg a szlovák nemzetiség múltjának feldolgozását (ASZÓDI – KIRÁLY, 2009; ASZÓDI – LUKICS, 2016). A megjelenés anyagi alapjait a 2000-es évek elején Ecser község önkormányzata teremtette meg. Az évtized közepétől a hagyományörző kör vált a kötetek finanszírozójává, a regionális szintű kiadványok hátterét pedig a Dolina Pestvidéki Szlovákok Regionális Egyesülete biztosította. Az utóbbiak Ecser helyét egy nagyobb egységen, a Budapest környéki szlovák nemzetiségen belül pozícionálják. A kötetek nyelve a vizsgált időszakban az elsődlegesen magyarból először a magyar elsőbbségű kétnyelvűsége majd pedig a szlovák elsőbbségű kétnyelvűségere változott. A szlovák nyelv egyre jelentősebb térnyerésének hátterében egyaránt állhatnak lokális intenciók, valamint a fent elemzett nemzetiségi pályázati finanszírozási rendszer követelményei, illetve hatásai: ez ismét az Appadurai-féle lokálitás-kontextusok egymásra hatását idézi fel.

Az örökség megjelenése a lokális térben az épített örökségnek nyilvánított elemek felújításával, ezek megóvására hozott intézkedésekkel történik, valamint az új örökségelemek megteremtésére irányuló törekvésekben ölt testet. Ecser aktuális településképi arculati kézikönyve a falu épített örökségének bemutatása során a népi kultúra emlékeit hangsúlyozza, melyet az egykori birtokos paraszti réteg lakóházaiban, illetve a szakrá-

⁴³ Az adatközlők védelme érdekében az interjúalanyok személyes adatait nem közlöm, illetve megnevezésükkor a velük történt egyeztetés alapján kizárólag keresztnévket használok.

lis kismélekekben azonosít (CSOHÁNY – KUTAS – GUBÁN, 2017, 6–16.). A 2000-es évek elején különböző projektek keretében – melyek mögött főként a szlovák önkormányzat és a hagyományörző kör állt – sor került a temető helyreállítására (2002), a tájház megnyitására (2006), valamint szabadtéri kápolnák és szobrok felújítására (2005) és kialakítására (2007, 2012). Ezekről némiképp eltér a 2015-ben a település fennállásának 700. évfordulójára állított Cserfa-szobor. Ecser jelképét, a cserfát mintázó emlékmű testén fémlapokra vésvé családnevek olvashatóak: mindazon családoké, akik ecserinek tartják magukat, és kérték nevük megjelenítését. Az örökségesítés térbeli vonatkozásai tehát egyrészt az épített környezet felújításában, másrészt restaurált/rekonstruált elemek új környezetbe helyezése révén történő újra-értelmezésében, illetve teljesen új elemek kitalálásában vannak jelen. Az épített örökség jellemzően a település központi magjában koncentrálódik. A két világháború közötti birtokos paraszti réteg otthonait tömörítő Széchenyi utca, (az egykori Főutca) egyébként is a falu emblematisztikus utcaképeinek számít, mivel azt a Rábai-féle koreográfia 1952-es filmfelvétele híressé tette. Az örökségelemek a településnek ezt a részét kiemelik, és olyan esszenciális térré teszik, melyben a közösség múltja és lényege összpontosul. Az Ecseri Zöldkoszorú – Zelený Veniec Hagyományörző Kör által szervezett közösségi rendezvények, szokások nagyrészt az örökségelemek által kiemelt térben történnek. Az úrnapi körmenet helyszíne a második világháború előtt a Főutca volt, stációit az itt megtalálható szakrális kismélekek adták. A szocializmus évtizedeiben a körmenet egy jóval szűkebb, és periférikusabb útvonalon haladt, majd a 2000-es évek elején a szokás a hagyományörző kör kezdeményezésére „visszatért az eredeti útvonalára”. A hagyományörző kör ezzel egyben azt is hangsúlyozta, hogy a település és a közösség történetének a második világháború előtti fejezetéhez kívánnak, mint „múlt-hoz” kapcsolódni. A Széchenyi utca és környékének fent bemutatott átalakítása után, az épített örökség kialakításával a szokás birtokba vette a restaurált, illetve rekonstruált örökségelemeket: ezek váltak a körmenet új stációivá. Szintén erre az időszakra tehető a szokásnak a csömöri virágszönyeg-készítés mintájára történő átformalása.

A rendezvények között azonban van olyan, amely csakúgy, mint a község fennállásának 700. évfordulójára állított Cserfa-szobor, Ecser mai lakosságának összefogását, az újonnan kialakult falurészek és lakóinak integrációját jeleníti meg. A szüreti felvonás szervezői a lovaskocsis menet útvonalát úgy tervezik meg, hogy a település minden részét érintse a legrégebbi településmagtól az 1970-es években épült tömbházakkal beépített területtől a 2000-es években lakóterületté vált Kálvária-dombig. A szimbolikus beillesztés technikája a lakódomb esetében a névadás jellegében is megfigyelhető. A település legújabb, a rurális térben a kertvárosi jelleget képviselő falurészének utcái túlnyomó többségben a lokális történelem kiemelt szereplőiről kapták nevüket, ezzel mintegy a település részévé fogadva a területet.⁴⁴

⁴⁴ A Meskó Rudolf utca Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főszolgabírójának nevét viseli, aki a helyi emlékezet szerint a két világháború közti időszakban a vármegyei politika szintjén eredményesen képviselte az ecseriek érdekeit. Az Újhelyi József utca az ecseri születésű botanikusnak állít emléket. A Nádás Béla, valamint a Mikla Pál utca a gyömrii gyilkosságok (1945) áldozatairól, a település egykori jegyzőjéről és plébánosáról kapták nevüket.

Az Ecseri lakodalmas helye a 2000-es évek örökségésítő gyakorlataiban

A 2000-es évek örökségésítő tevékenységének nyitánya az Ecseri lakodalmas felújítása volt, a település újraneépülésének 300. évfordulójára, 1999-ben. Az előadásban elhangzó szövegek és énekek közül volt, ami magyarul, volt, ami *tótul* hangzott el. A lakodalmas a falu imázsának megalkotásában is jelentős szerepet kapott, a közösség múltja, eredete iránt felfokozott érdeklődés légkörében. Szintén ebben az évben, az évforduló alkalmából került sor a falucímer megtervezésére. A falucímer a leginkább jellemzőnek tartott elemeket sűríti és tesz ezzel kísérletet a település arculatának megfogalmazására (vö. PUSZTAI, 2007, 230.). Ecser címerében háromszög elrendezésben látható egy hármás halom három cserfával, a település római katolikus temploma, valamint népviseletbe öltözött három női és két férfialak, akik a lakodalmas menetet idézik meg. Alattuk a falu központján átfolyó patak, a Szerelem patak vizét jelképező ezüstös sáv látható. A címerben helyet kapó lakodalmas menet mellett a patak is a híressé vált koreográfiához kötődik. Rábai színpadi művének zenéjét Maros Rudolf szerezte, népdalokat, népies műdalokat átalakítva az Állami Népi Együttes zenekara és kórusa számára. A koreográfia nyitó jelenete alatt megszólaló zenei tétel szövege a következő: „Az ecseri kertek alatt/ Folyik a szerelempatak/ Aki abból sokat iszik/ Babájától elbúcsúzik.” Az egyébként a magyar nyelvterületen széles körben elterjedt szövegből kiindulva a közösség tagjai Rábai színpadi művének és az abból készült film ismertté válásának hatására kezdték el patakjukat Szerelem patak névvel illetni. Az elnevezés a zsurnalisztikai nézőpontból született szövegekbe is beéptült: a Szerelem patak kifejezés az 1970-es években kezdett feltűnni a megyei sajtó, a Pest Megyei Hírlap szövegeiben (pl. JANDÓ, 1971; K. M., 1972; FEKETE, 1973; GÉR, 1985; G. J., 1985; M. F., 1988; MATULA Gy., 1993). A színpadi produkció felújítása után az *Ecseri lakodalmas* iránti érdeklődés élénk maradt az 1999-es évfordulót követő pár évben. András szerkesztésében 2001-ben látott napvilágot a település lakodalmi szokásait és ehhez kapcsolódóan az ecseri viseletet gazdag fényképanyaggal bemutató kötet. A kiadványban helyet kapott Lami István tanulmánya a magyarországi szlovákok lakodalmi szokásairól, így abban a közösség múltja a nemzetiségi kultúra részeként definiálódik (LAMI – ASZÓDI, 2001). Ez utóbbi gondolatot erősíti, hogy szintén 2001-ben, a Pest megyei szlovák nemzetiségi kulturális életben vezető szerepet játszó Katalin rendezésében az ecseriekkel együttműködve dokumentumfilm készült az *Ecseri lakodalmas* születéséről, néprajzi hátteréről (KIRÁLY, 2001).⁴⁵

A híressé vált lakodalmásra való utalások az 1970-es években kezdtek el megjelenni a térben: ennek legelső példája a már említett Szerelem patak kifejezés használata volt. A sor az 1975-ben átadott művelődési ház Rábai Miklósról való elnevezésével folytatódott. Az *Ecseri lakodalmas* koreográfia születéséhez kötődő személyek közül Rábain kívül Volly István népzene gyűjtő, zenefolklorista, zeneszerző, illetve Maros Rudolf zeneszerző a 2000-es években került kiemelésre. Az önkormányzat a Kálvária lakódomb fejlődése során kiépült, a település múltját hangsúlyozó utcanevek közé iktatta e két ember nevét. 2013-ban az önkormányzat és a település civil szervezeteinek felkérésére készítette

⁴⁵ Katalin a 2000-es évek elején a Magyar Televízió Szlovák Szerkesztőségének munkatársa, majd 2004-től Országos Szlovák Önkormányzat Közművelődési Központjának igazgatója. Jelenleg (2019) a Magyarországi Szlovákok Kulturális Intézetének igazgatója.

3. kép Ecsere címere a település határát jelző táblán.

el Péter, egy ecsери szobrászművész az *Ecsери lakodalmas* című köztéri szobrot, melyet a Rábai Miklós Művelődési és Közösségi Ház mellé állítottak fel. Az életnagyságú, népviseletbe öltözött táncospárt mintázó szobor elé helyezett márványtábla szövege a következő: „Legyen ez az alkotás településünk kulturális örökségének jelképe, tisztelgés elődeink évszázados hagyományai és a nagy múltú ecsери néptáncgyűttes sikerei előtt. Hirdesse Ecsere egységét, civil szervezeteinek összefogását.”

Két évvel a szobor felállítás után, 2015-ben újabb nagyobb érdeklődési hullámot lehet azonosítani a lakodalmas jelenkori történetében. Az alkalom ismét egy kiemelt év volt: a település első írásos említésének 700., valamint a lakodalmas színpadra vitelével híressé váló ecsери néptáncgyűttes alapításának 70. évfordulója. A táncgyűttes jubileumi ünnepségére az Ecsери Zöldkoszorú – Zelený Veniec Hagyományőrző Kör szervezett előadást. A konferálás, illetve a köszöntőbeszéd magyarul és szlovákul hangzottak el, felváltva adva elsőbbséget a magyar, illetve a szlovák nyelvnek. Az ünnepség záró műsor-

4. kép Az Ecsери lakodalmas szobra (2015).

száma a lakodalmas előadása volt, melyben az összes, különböző korosztályú ecseri táncsoport színpadra lépett. Az év során szintén a hagyományörző kör kezdeményezésére történt meg az *Ecseri lakodalmas* film (újra)forgatására, különböző nemzetiségi szervezetek és nemzetiségi pályázatok finanszírozásával (NYÁRI, 2015).⁴⁶ A tízperces felvétel végén a perspektívaváltás egy facebook-idővonal keretébe helyezi a kisfilmet: ezzel törekszik a jelen idősíkjához kötni a kulturális örökséggé kiemelt elemet. Az épített örökség elemeit koncentráció és az egykor a Rábai-féle film díszletét adó Széchenyi utcán, a templom előtt, illetve a tájházban forgatott film szereplőgárdáját a hagyományörző kör tagjai adták. A felvételen kizárólag *tót* nyelvű énekek és vőfélyszövegek szerepelnek. A lakodalmas újbóli, immár helyi szintű kezdeményezésből kiinduló forgatása a település múltjához való reflexív viszonyulás meglétéről tesz tanúságot (vö. SZABÓ, 2018, 119.). A film a YouTube videómegosztó portálon a felvételt készítő reklámügynökség profilja alatt található, a következő leírással: „Egy film, amely időben másodikként, de a szlovákság szellemiségéhez való igaz hűségben elsőként örökíti meg az ecseri lakodalmas páratlan hagyományát! Egy film, amely az ecseriekről az ecseriekről, az ecseriekről a világnak szól! Egy film, amely ma született, de a tegnapi kelti életre!” (NYÁRI, 2015) 2015 a kettős évforduló, és a lakodalmas felvétele mellett azért is kiemelkedően fontos az örökségelem történetében, mert ebben az évben vált a Pest Megyei Értéktár részévé az *Ecseri lakodalmas*. A 2012-ben meghozott, magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012/XXX. számú törvény értelmében felálló rendszer megyei szintjén Ecser kizárólag a lakodalmassal képviselteti magát.

5. kép Az *Ecseri lakodalmas* című film (újra)forgatása. Ecser, 2015.

⁴⁶ A felvétel finanszírozói: Ecseri Zöldkoszorú – Zelený Veniec Hagyományörző Kör, Országos Szlovák Önkormányzat, Magyarországi Szlovákok Szövetsége, Magyarországi Szlovák Fialatok Szervezete, az Emberi Erőforrások Támogatáskezelő.

A 2000-es évek elején meginduló örökségesítő tevékenység etnikus keretbe ágyazódott. A helyi identitás összetevői, árnyalatai közül kiemelődött az etnikus tudat, és a lokalitás teremtésének egyik lehetséges kontextusává vált. A nemzetiségi politika teremtette finanszírozási lehetőségek között az etnicitás hangsúlyozását a közösség sikeres stratégiának tekinti, mely megteremti a feltételeit az örökségesítő tevékenységnek, mely végső soron a lokalitás teremtéséhez járul hozzá. A jelenség komplex – társadalmi, gazdasági, etnikai – szempontú megközelítésének szükségességét indokolja Thomas Hylland Eriksen megállapítása a „nem etnikai dimenzió” vizsgálatának létjogosultságáról, miszerint: „[...] ha a kutató egyoldalúan csak az etnicitásra koncentrálna, szem elől tévesztheti a társadalmi rendszer további fontos vonatkozásait.” (ERIKSEN, 2008, 236.) „Ha elhatároztuk, hogy az etnicitást keressük, akkor az etnicitást is fogjuk megtalálni, bár a kutatás által magunk is közreműködünk annak létrehozásában. Éppen ezért a nem etnikai dimenzió vizsgálata és multietnikus társadalomban jótékonyan korrigálhatja és kiegészítheti etnicitáselemzést” (ERIKSEN, 2008, 241.).⁴⁷ A örökségesítő folyamatokat gyakorlatilag a híressé vált lakodalmas újraértelmezése indította útjára, és az azóta eltelt két évtizedben a lakodalmashoz való viszonyulás központi jelentőségű maradt. A lakodalmasnak mint örökségelemnek megfogalmazása tükrözte egyfelől az örökségesítés lokális, egyedi intencióit, valamint az örökségesítő tevékenység keretét adó nemzetiségi szervezetek működésének hatását. Ez utóbbira a legfeltűnőbb példa a *tót* nyelv térnyerése a magyarral szemben a lakodalmas színre viteléhez kapcsolódóan.

Összegzés

A második világháború után a népi kultúra iránti érdeklődés felélénkülése Ecsert sem hagyta érintetlenül. A falu táncsoportja révén a megye több településével együtt bekapcsolódott a helyi hagyományok bemutatását célzó törekvésekbe. A helyi népi kultúrát mégis egy kívülről érkező hatás – az Állami Népi Együttes koreográfiájának sikere – tette országosan ismertté. A lakodalom szokásának színpadi produkciójává, lakodalmassá alakításával a közösség elfogadta a falunak az ország „hagyománytérképén” kijelölt helyét, és igyekezett maga is az azonosítás elsődleges elemévé tenni a lakodalmast. Főként az 1950-es, 1960-as években a közösség által színpadra vitt népi kultúra szükségszerűen vált részévé a politikai reprezentációnak, mivel mind a Rákosi-diktatúra, mind pedig a kádári hatalom is igyekezett a népi kultúra látványos elemeinek új kontextusba ágyazásával saját legitimitását alátámasztani. A hatalmi törekvésekhez történő illesztés kiemelkedő jelene volt az 1958-ban megrendezett KISZ-esküvő, amely során a lakodalmas az újonnan megalkotott ünnep, a szocialista esküvő keretében jelent meg. A paraszti életmód felszámolásával annak kiemelt elemei egyfelől szabadidős tevékenységgé váltak, különböző, ennek művelésére, fenntartására létrehozott szervezetek kere-

⁴⁷ Hasonló módon ínt megfontoltságra az etnicitás kutatásában Wolfgang Kaschuba. Kaschuba szerint mivel az etnicitás hajlamos olyan *domináns koncepcióvá, rávonatkoztatási elvvé*, háttérre válni, mely előtt a jelenségeket értelmezik, könnyen elhalványulnak mellette a *társadalmi lojalitás* más egyéb modelljei (KASCHUBA, 2004, 124–127.).

tei közé kerültek, másfelől a parasztlakodalom külsőségeiként a családi presztízs, illetve a paraszti múlt megmutatásának eszközeivé váltak. Az 1960-as évtized végén elinduló folklór- és népművészeti revival hullám törekvéseivel összhangban felélenkült a helyi szintű honismereti érdeklődés, mely az addigi színpadi irányultságú megközelítés mellett más nézőpontok térhódítását is lehetővé tette a népi kultúráról való gondolkodásban. A múlt megismerésének, dokumentálásának és megőrzésének vágyát a település arculatának rohamos megváltozása, a modernizációs folyamatok helyi tapasztalata tette aktuális feladattá. A folklór és a népművészet kiemelt elemeinek hasznosítási lehetőségeire, *fogyaszthatóvá* tételére az 1970-es évekre a hazai- és nemzetközi turizmusipar fokozott figyelmet irányított. Az *Ecseri lakodalmas* körül megkezdődött brandépítés első jelei a lakodalmas turistalátványossággá formálásában, illetve a helyi élelmiszeripar termékének védjegyévé alakításában nyilvánultak meg.

Ecser azok közé a Budapest környéki települések közé tartozik, ahol rendszerváltást követő csaknem három évtized ellenurbanizációs folyamatai a ruralitásnak egyfajta új minőségét alakították ki: a község egyre inkább *város környéki vidéki* térként jellemezhető. A városi–vidéki jelleg elmosódó határai között felvetődött a közösség megfogalmazásának szükségessége, és ebből kifolyólag előtérbe kerültek a *lokális teremtésére* irányuló törekvések. Az örökségesítés – a *lokális teremtésének* egy lehetséges megvalósulási formája – a közösség múltjából kiválogatott elemek re-kontextualizálásával a helyi identitás megalkotását, illetve fenntartását célozza. A 2000-es évek elején meginduló örökségesítési tevékenység szorosan összefügg a nemzetiségi politika rendszerváltás utáni fejleményeivel. Az etnicitás kiemelése a helyi identitás összetevői közül az örökségesítő gyakorlatok kereteinek megteremtésére irányuló stratégia. A lokális közösségen belül az örökségesítés különböző csoportokat szervez, melyek tevékenysége egyaránt irányul a közös múlt megteremtésére, örökségelemek létrehozására a térben és a népi kultúra kiválasztott szokásainak újrafogalmazására. E kontextusban az *Ecseri lakodalmas* kitüntetett szerepben tűnik fel. Felújítása volt az, amely 1999-ben a település „genezisének” 700. évfordulóján elindította a csoportszerveződést, ami az örökségesítő tevékenység intézményi háttérének kialakulásához vezetett. A lakodalmasra való utalások helyet kaptak a közösség lényegét a szimbolikus térben megfogalmazó falucimerben, illetve a valóságos térben is, névadás, illetve az épített környezet kialakítása révén. Az ecseriek saját múltjukra reflektáltak, amikor a lakodalmaszt 2015-ben újraforgatták: egyszerre kívánták vele a közösség önképét alakítani, és törekedtek a külvilág számára felmutatható imázs megalkotására. Ugyanebben az évben lakodalmas bekerült a hungarikum mozgalom megyei szintű jegyzékébe, a Pest Megyei Értéktárba, és ezzel beemelődött az örökségről szóló hivatalos állami diskurzusba.

Képek jegyzéke

1. kép: A Magyar Távirati Iroda munkatársai fényképeket készítenek a gyermek táncsoport által előadott lakodalmasról. Ecser, 1956. Kósa Emese tulajdonában.
2. kép: Kanadai turistacsoport vesz részt az *Ecseri lakodalmas* előadásán. Ecser, 1978. Langó Márta tulajdonában.

3. kép: Ecsér címere a település határát jelző táblán. Készítette: Eitler Ágnes, 2019.
4. kép: Az *Ecséri lakodalmas* szobra. (Gelencsér Péter, 2013) Készítette: Eitler Ágnes, 2019.
5. kép: Az *Ecséri lakodalmas* című film (újra)forgatása. Ecsér, 2015. Az Ecséri Zöld Koszorú Hagyományőrző Kör tulajdonában.

Irodalom

APPADURAI, Arjun

2001 A lokalitás teremtése. *Regio*, 12, 3, 3–31.

ASZÓDI Csaba András

2000 *Ecsér története*. Ecsér, Ecsér Község Önkormányzata – DZL.

ASZÓDI Csaba András – ESZTERGOMINÉ BENNŐ Katalin – KIRÁLY Katalin

2018 *Od Michala do Ďura: l'udové duchovné piesne slovákov v Ečeri. Szent Mihálytól Szent Györgyig. Az ecséri szlovákok népi vallásos énekei*. Ecsér – Budapest, Croatica.

ASZÓDI Csaba András – HARAZIN Piroska

2005 *Historia Domus Ecseriensis: anno 1738*. Ecsér, Ecséri Zöld Koszorú Hagyományőrző Kör – DZL.

2007 *A hajdani Ecsér. Ecsér és az ecseriek képes története az 1860-as évektől a 20. század közepéig. Starodávny Ečer. Ečer a príbehy Ečeranov v obrazoch od 1860-tých rokov do polovice 20. storočia*. Ecsér, Ecséri Zöldkoszorú Hagyományőrző Kör – DZL.

ASZÓDI Csaba András – KIRÁLY Katalin

2009 *Nagyanyáink konyhájából. Takto varila starká. A Pestkörnyéki szlovák őslakosságú települések hagyományos ételeinek gyűjteménye*. Ecsér, Dolina Pestvidéki Szlovákok Regionális Egyesülete.

ASZÓDI Csaba András – LAMI István

2001 *Az ecséri lakodalmas. Már a miénk a menyasszony. Užje dievča už je naše*. Vecsés, DZL.

ASZÓDI Csaba András – LUKICS Gábor

2016 *Völgyeink gyöngyei. Klenoty našej doliny*. Ecsér – Budapest, Dolina Pestvidéki Szlovákok Regionális Egyesülete – Croatica.

AZ ÚJJÁÉPÍTETT VÁRMEGYEHÁZA avatási közgyűlése

1948 Umfi Magyar Filmhíradó 2. 1948. március. Filmhíradók Online, Magyar Nemzeti Filmalap, <https://filmhiradokonline.hu/watch.php?id=6676> (letöltés ideje: 2019. október 17.).

BENDIX, Regina

1989 Tourism and Cultural Displays: Inventing Traditions for Whom? *The Journal of American Folklore*, 102, 404, 131–146.

BÉKÉS István

1973 Pest megyei barangolások 81.: Ecsér. *Pest Megyei Hírlap*, XVII, 182, 6. augusztus 5.

BÍRÓ Zoltán

- 1987 Az eladhatóság vonzásában. In: BÍRÓ Zoltán – GAGYI József – PÉNTEK János (szerk.): *Néphagyományok új környezetben. Tanulmányok a folklorizmus köréből*. 82–97. Bukarest, Kriterion.

BOURDIEU, Pierre

- 1997 Gazdasági tőke, kulturális tőke, társadalmi tőke. In: ANGELUSZ Róbert (szerk.): *A társadalmi rétegződés komponensei*. 156–177. Budapest, Új Mandátum.

COHEN, Erik – COHEN, Scott A.

- 2012 Authentication: Hot and Cool. *Annals of Tourism Research*, 39, 3, 1295–1314.

CROWLEY, David – REID, Susan E.

- 2010 Introduction: Pleasures in Socialism? In: UÖK. (szerk.): *Pleasures in Socialism. Leisure and Luxury in the Eastern Bloc*. 3–51. Evanston, Northwestern University Press.

CSOHÁNY Klára – KUTAS Dóra – GUBÁN Sándor

- 2017 *Ecsér településképi arculati kézikönyv*. Ecsér, Ecsér Nagyközség Önkormányzata.

CSURGÓ Bernadett

- 2013 *Vidéken lakni és vidéken élni. A városból vidékre költözők hatása a vidék átalakulására: a város környéki vidék*. Budapest, Argumentum – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Szociológiai Intézet.

DELI Mária

- 1966 A világhírű lakodalmas bölcsőjénél. *Monor és Vidéke. A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, VIII, 80. április 4.

DÓKA Krisztina

- 2017 „Népiünnep” és nemzeti ünneplés (1896): Népszokás- és néptáncbemutatók az Ezredéves Országos Kiállításon. *Táncstudományi Közlemények*, 9, 2, 34–51.

ECSERI LAKODALMAS

- 1958 *Magyar Filmhíradó* 35. 1958. augusztus. Filmhíradók Online, Magyar Nemzeti Filmalap. <https://filmhíradokonline.hu/watch.php?id=14533> (letöltés ideje: 2019. október 17.).

ERIKSEN, Thomas Hylland

- 2008 *Etnicitás és nacionalizmus. Antropológiai megközelítések*. Budapest – Pécs, Gondolat – PTE Kommunikáció- és Médiatudományi Tanszék.

FEHÉR István

- 1993 *Az utolsó percben. Magyarország nemzetiségei 1945–1990*. Budapest, Kossuth.

FEKETE Gizella

- 1973 Ötvennél több meghívás – Vendégségben az ecserieknél. Monor és vidéke. *A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XV, 156, július 6.

FÜGEDI János – SZÉLPÁL-BAJTAI Éva (szerk.)

- 2015 *Maác*. Budapest, L'Harmattan – MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Zenetudományi Intézet.

FÜLEMILE Ágnes

- 1991 Megfigyelések a paraszti női viselet változásához Magyarországon – az I. világháborútól napjainkig. *Ethnographia*, 102, 1–2, 50–77.

F. o.

- 1973 Mindenki szívügye. Újjászületett az ecseri népi együttes. Monor és Vidéke. *A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XIV, 135, január 13.

GALGÓCZY Károly

- 1877 *Pest-Pilis-Solt-Kiskun megye monographiája* III. Budapest, Weiszmann.

GÁRDONYINÉ KÖVESSI Edit – LAKYINÉ Székely Ilona

- 1973 *Népművészeti divatalbum*. Budapest, Minerva.

GÉR József

- 1985 Serénykedő szolgáltatók a Szerelem patak jobb partján. *Monori Hírlap. A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XXVII, 293, december 14.

G. J. [GÉR József]

- 1978 Turistacsoportokat fogadnak. *Monor és Vidéke. A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XX, 53, március 3.
- 1985 Jegyzet – Dédelgetett tervek. *Monori Hírlap. A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XXVII, 295, december 17.

HARTOG, François

- 2000 Örökség és történelem: az örökség ideje. *Regio*, 11, 4, 3–25.

HOFER Tamás

- 1989 Paraszti hagyományokból nemzeti szimbólumok – adalékok a magyar nemzeti műveltség történetéhez az utolsó száz évben. *Janus*, VI, 1, 59–74.

HORÁKOVÁ, Hana – BOSCOBOINIK, Andrea

- 2012 Introduction. Contested Rurality: Rural Areas in the Post-Industrial Age. In: UŐK. (szerk.): *From Production to Consumption. Transformation of Rural Communities*. 9–18. Zürich – Berlin, LIT.

JANDÓ István

- 1971 Tíz kilométerre a világváros lüktető zajától. *Monor és vidéke. A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XIII, 247, október 21.
- 1978 Ecseri képek. Jó hír az autósoknak. *Monor és vidéke. A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XX, 85, április 12.

JÁVOR Kata

- 1978 Kontinuitás és változás a társadalmi és tudati viszonyokban. In: BODROGI Tibor (szerk.): *Varsány. Tanulmányok egy észak-magyarországi falu társadalomnéprajzához*. 295–373. Budapest, Akadémiai Kiadó.

JÁVOR Kata – MOLNÁR Mária – SZABÓ Piroska – SÁRKÁNY Mihály

- 2000 A falusi társadalom a szocializmus időszakában. In: PALÁDI-KOVÁCS Attila (főszerk.): *Magyar Néprajz VIII. Társadalom*. 977–1006. Budapest, Akadémiai Kiadó.

JUHÁSZ Katalin

- 2016 A szlovák identitás őrzése és kreatív fejlesztése a Kerepesi sziget három településén. *Néprajzi Hírek*, 45, 3, 32–37.

- 2018 „Nomád nemzedék”: táncház- és népművészeti mozgalom – oral history archívumokban. A táncházmozgalom – ellenkultúra? In: APOR Péter – BÓDI Lóránt – HORVÁTH Sándor – HUHÁK Heléna – SCHREIBNER Tamás (szerk.): *Kulturális ellenállás a Kádár-korszakban. Gyűjtemények története.* 273–293. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet.

KALMÁR Melinda

- 1998 *Ennivaló és hozomány. A kora kádárizmus ideológiája.* Budapest, Magvető.

KALMÁR László

- 1952 *Ecseri lakodalmas.* Budapest, Magyar Filmgyártó Állami Vállalat.

KASCHUBA, Wolfgang

- 2004 *Bevezetés az európai etnológiába.* Debrecen, Csokonai.

KESZEG Vilmos

- 2018 Kereszttűzben a népi kultúra: interpretációs és kontextualizáló kísérletek. In: JAKAB Albert Zsolt – VAJDA András (szerk.): *A néprajzi örökség új kontextusai. Funkció, használat, értelmezés.* 29–77. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság.

KIRÁLY Katalin

- 2001 „Már a miénk a menyasszony”. Budapest, Unio Civilis Képműhely.

KOVÁCH Imre

- 2012 *A vidék az ezredfordulón. A jelenkori magyar vidéki társadalom szerkezeti és hatalmi változásai.* Budapest, Argumentum.

KOVÁCS Teréz

- 2012 Paraszttalanítás Magyarországon. In: BÖGRE Zsuzsanna – KESZEI András – Ö. KOVÁCS József (szerk.): *Az identitások korlátai. Traumák, tabusítások, tapasztalattörténetek a II. világháború kezdetétől.* 133–142. Budapest, L'Harmattan.

KSH

- 1934 *Az 1930. évi népszámlálás. II. Foglalkozási adatok községek és külterületi lakott helyek szerint továbbá az ipari és kereskedelmi nagyvállalatok.* Budapest, Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal.
- 1938 *Magyarország mezőgazdaságának főbb üzemi adatai az 1935. évben. Törvényhatóságok és községek (városok) szerint.* Budapest, Magyar Királyi Központi Statisztikai Hivatal.
- 1961 *1960. évi népszámlálás. 3. c. Pest megye személyi és családi iratai.* Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.
- 1972 *1970. évi népszámlálás. (21.) Pest megye adatai.* Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.
- 1974 *1970. évi népszámlálás (27.) A Budapesti agglomeráció településeinek népességi jellemzői. A fővárosba dolgozni járók adatai.* Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.
- 1981 *1980. évi népszámlálás 13. Pest megye adatai.* Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.

- 1983 *Az 1941. évi népszámlálás. 3/a. Anyanyelv, nemzetiség, nyelvismeret.* Budapest, Központi Statisztikai Könyvtár és Dokumentációs Szolgálat – Magyar Országos Levéltár.
- 1991 *1990. évi népszámlálás. A nemzetiségi népesség száma egyes községekben (1960–1990).* Budapest, Központi Statisztikai Hivatal.
- 2001a *Népszámlálás 2001. 4. Nemzetiségi kötődés – A nemzeti, etnikai kisebbségek adatai. 4.11 A nemzetiségi népesség száma településenként – szlovák.* <http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/04/tabhun/tab120/load20013.html> (letöltés ideje: 2019. október 17.).
- 2001b *Népszámlálás 2001. 6. Területi adatok. 13. Pest megye. 4. 1. 2. Népszaporodás, 1970–2001.* http://www.nepszamlalas2001.hu/hun/kotetek/06/13/data/tabhun/4/load01_2_0.html (letöltés ideje: 2019. október 17.).
- 2011 *Népszámlálás 2011. 13. Pest megye. 4.1.1.2. A népességváltozás tényezői.* http://www.ksh.hu/nepszamlalas/tablak_teruleti_13 (letöltés ideje: 2019. október 17.).
- 2001, 2011 *Az Ecseren élő népesség korcsoport és az előző lakóhely településtípusa szerint.* Forrás: Központi Statisztikai Hivatal Népszámlálás 2001, 2011. Egyedi kérésre összeállított táblázatos adatállomány. 2019. október 4.
- K. M.
- 1972 *A három nap krónikája számokban. Pest Megyei Hírlap, XVI, 80, 3, április 6.*
- K. ZS. – P. I.
- 1969 *Ecseri lakodalmas. Monor és Vidéke, a Pest Megyei Hírlap Különkiadása, XI, 98, május 1.*
- LAJTAI Máttyás
- 2011 *A kisebbségi civil szervezetek parlamenti finanszírozása 1991–2010.* In: BÁRDI Nándor – TÓTH Ágnes (szerk.): *Asszimiláció, integráció, szegregáció. Párhuzamos értelmezések és modellek a kisebbségkutatásban.* 265–302. Budapest, Argumentum.
- LELKES Zsófia
- 2015 *Der Bühnenvolkstanz im ungarischen Theater 1945–1989. Kulturpolitik – Theaterstruktur – Tanzästhetik.* (PhD disszertáció). Debreceni Egyetem Bölcsészettudományi Kar.
- LOSONCZY Ágnes
- 1977 *Az életmód az időben, a tárgyokban és az értékekben.* Budapest, Gondolat.
- MATULA GY. Oszkár
- 1993 *Ecseri villanások – Ha a forrás elapad, a patakmeder is kiszárad. Pest Megyei Hírlap, XXXVII, 168, 14, július 21.*
- MÁRKUS István
- 1992 *Az ismeretlen főszereplő.* Budapest, Szépirodalmi Könyvkiadó.
- MORAUSZKI András
- 2019 *Nemzetiségi szervezetek pályázati támogatása Magyarországon. Az Emberi Erőforrás Támogatáskezelő nemzetiségi pályázatainak elemzése (2012–2017).* *Regio*, 27, 1, 292–324.

MORAUSZKI András – PAPP Z. Attila

2014 Nemzetiségi revival? Magyarország nemzetiségei a 2011. évi népszámlálás megváltozott módszertana tükrében. *Kisebbségkutatás*, 23, 3, 73–98.

M. F.

1988 Ecseri előrelátók a távoli jövőjüket tervezik. *Monori Hírlap, a Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XXX, 71, március 24.

NYÁRI Attila

2015 *Ecseri lakodalmas – Ečerská svabda*. Békéscsabai Médiacentrum–A-TEAM Reklámügynökség. https://www.youtube.com/watch?v=XbaL_C_1RuU (letöltés ideje: 2019. október 16.).

PUSZTAI Bertalan

2003 Megalkotott hagyományok és falusi turizmus. In: Uő (szerk.): *Megalkotott hagyományok és falusi turizmus. A pusztamérgei eset*. 9–21. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Néprajzi Tanszék.

2007 Autentikusság, rivalizálás, „márkázás”: Megalkotott hagyományok használata a turizmusban. In: WILHELM Gábor (szerk.): *Hagyomány és eredetiség*. 226–239. Budapest, Néprajzi Múzeum.

RAY, Christopher

1998 Culture, Intellectual Property and Territorial Rural Development. *Sociologia Ruralis*, 38, 1, 3–20.

RÁCZ Zoltán

1964 *Családi és társadalmi ünnepek. Kézikönyv a tanácsok és a társadalmi szervezetek aktivistái részére*. Budapest, Kossuth.

SÁRKÁNY Mihály

1983 A lakodalom funkciójának megváltozása falun. *Ethnographia*, XCIV, 2, 279–285.

SLACHTA Krisztina

2014 A „magyar viresaft”: A Kádár-kori idegenforgalom sajátosságai. *Metszetek*, 3, 2, 93–109.

SZABÓ Á. Töhötöm

2018 A népi kultúrától a kulturális örökségig: néhány általános tanulság erdélyi példákon keresztül. In: JAKAB Albert Zsolt – VAJDA András (szerk.): *A néprajzi örökség új kontextusai. Funkció, használat, értelmezés*. 119–137. Kolozsvár, Kriza János Néprajzi Társaság.

SZABÓ Orsolya

2007 Kettős identitás? Budapest és Piliscsév szlovák közösségei. In: BINDORFFER Györgyi (szerk.): *Változatok a kettős identitásra. Kisebbségi léthelyzetek és identitásalakzatok a magyarországi horvátok, németek, szerbek, szlovákok, szlovének körében*. 63–109. Budapest, MTA Etnikai-nemzeti Kisebbségkutató Intézet – Gondolat.

SZABÓ Piroska

1978 Az időgazdálkodás átalakulása. In: BODROGI Tibor (szerk.): *Varsány. Tanulmányok egy észak-magyarországi falu társadalomnéprajzához*. 277–294. Budapest, Akadémiai Kiadó.

SZÉMÁN Zsuzsa

1983 A lakodalom hagyományörző szerepe és társadalmi funkciója Felsőtárkányon. *Ethnographia*, XCIV, 2, 285–296.

Sz. N.

1958 Ecseri lakodalom Pesten. *Pest Megyei Hírlap*, II, 192, 1. augusztus 20.

Sz. N.

1960 Lakodalomországban. *Pest Megyei Hírlap*, IV, 173, 4, július 23.

Sz. N.

1975 Új lakások Ecseren. *Monor és Vidéke. A Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XVII, 220, szeptember 19.

Sz. N.

1980 Ecseri változások. A hagyományok hűséges ápolói. *Monori Hírlap, a Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XXII, 250, október 24.

Sz.N.

2015 Települési krónika. *Csömöri Hírmondó*, XXIII, 5, 4, május.

TÓTH Heléna

2015 Névadó, KISZ-esküvő, temetés. A társadalmi ünnepek kialakítása és a kollektivizálás, 1958–1962. In: HORVÁTH Sándor – Ö. KOVÁCS József (szerk.): *Állami erőszak és kollektivizálás a kommunista diktatúrában*. 257–279. Budapest, MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet.

TÖLTÉSI Imre

1997 A honismereti bizottság indulása. *Honismeret*, 25, 4, 51–57.

WALDENFELS, Bernhard

2004 Az idegenség etnográfiai ábrázolásának paradoxonjai. In: BICZÓ Gábor (szerk.): *Az Idegen. Variációk Simmeltől Derridáig*. 91–116. Debrecen, Csokonai.

(–E –A)

1975 Táncospár a védjegyen. A lakodalmak csemegéje. *Monor és Vidéke, a Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XVII, 220, szeptember 19.

(G.)

1969 Ecseri lakodalmas... *Pest Megyei Hírlap*, XIII, 107, 6, május 13.

(k. zs.)

1969 Szűnőben a nemzetiségi jelleg. A szlovákok és németek helyzete a monori járásban. *Monor és Vidéke, a Pest Megyei Hírlap Különkiadása*, XI, 166, július 20.

ÁGNES EITLER

THE HISTORY AND CONTEXTUALIZATION POSSIBILITIES OF
A HERITAGE ELEMENT. THE *WEDDING AT ECSE*R

Since the discovery of folk culture, its prominent elements have made certain villages famous nationwide and, in exceptional cases, even beyond the national borders. Located near the capital, Ecser became famous in the first half of the 1950s through the staging of the community's wedding customs. The success of the Hungarian State Folk Ensemble's choreography, *Wedding at Ecser* (1951), inspired the organizing work aimed at staging local traditions and played a significant role in making the presentation of the wedding the focal point of the community's self-representation. At the same time, the cyclically growing interest in the staged custom and the repeated re-articulation of the wedding in new ways were related to the social changes of the given period and the transformation of the local community, as well as dependent on the nature of power discourses at the local level. It is no coincidence, then, that the heritagization practices that started in the settlement in the 21st century began with the re-contextualization of this key element of the community's past and in which the wedding continued to play a prominent role later on. In this study, I first provide an overview of the nearly seventy-year-old history of the *Wedding at Ecser*, then try to explicate how the wedding as a heritage element and, more broadly, heritagization are related to local experiences of a changing rurality.